

Ключевые слова: кооперация, сельскохозяйственная кооперация, кооператив, агропромышленное производство

THE MODERN STATE OF AGRICULTURAL COOPERATION IN UKRAINE

N. O. Mosiichuk

Abstract. *The article deals with the current state of development of cooperation in Ukraine, the causes and ways of overcoming the negative tendencies in the countryside and increasing the efficiency of agricultural production in the conditions of creation of cooperatives.*

Keywords: cooperation, agricultural cooperation, cooperative, agro-industrial production

УДК 339.5:639.2(477)

ВПЛИВ ЕКСПОРТНИХ МОЖЛИВОСТЕЙ НА ЗРОСТАННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ РИБНОГО ГОСПОДАРСТВА В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

С. С. ШЕПЕЛЄВ, здобувач кафедри глобальної економіки
Національний університет біоресурсів і природокористування України
E-mail: wepellev@ukr.net

Анотація. *Оцінено сучасний стану тенденцій експорту риби в Україні. Доповнено існуючий інструментарій аналізу та синтезу процесів посилення експортних можливостей у контексті підвищення рівня конкурентоспроможності рибного господарства. Обґрунтовано висновки та розроблено пропозиції щодо розроблення програми імпортозаміщення рибної продукції, визначено напрями створення роздрібних торговельних асоціацій.*

Ключові слова: конкурентоспроможність, аграрний сектор, експорт, імпорт, рибне господарство, європейська інтеграція, галузь

Актуальність. Український ринок нині є таким, що розвивається. Значна кількість риби та морепродуктів щорічно імпортуються. За результатами проведеного дослідження встановлено, що спостерігається значна конкуренція для місцевих виробників з боку мережі супермаркетів. Сектор рибного господарства характеризується тим, що у ньому працює значна кількість дрібних виробників. Така структура може бути і перешкодою у розвитку. При цьому рівень конкурентоспроможності галузі досить невисокий. Зусилля вчених і практиків здебільшого спрямовані на теоретичне вивчення й прикладне використання експортних можливостей, на зростання конкурентоспроможності рибного господарства в умовах євроінтеграції.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблеми нарощування експорту рибної продукції знаходяться у сфері наукових інтересів різних провідних наукових установ та науковців. Зокрема, цій науковій проблемі присвячені праці багатьох вчених, зокрема і при формулюванні теоретичних узагальнень під час вивчення експортних можливостей і його впливу на рівень конкурентоспроможності галузі [1–4].

Мета дослідження – доповнення існуючого інструментарію аналізу і синтезу процесів посилення експортних можливостей у контексті підвищення рівня конкурентоспроможності рибного господарства.

Матеріали і методи дослідження. Теоретико-методичною основою є система загальнонаукових і спеціальних методів наукового пізнання, фундаментальні положення сучасної економічної теорії, наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених, зумовлені метою статті. У роботі використано комплекс методів і підходів, які забезпечують концептуальну єдність дослідження: абстрактно-логічний – при формулюванні теоретичних узагальнень з метою визначення впливу експортних можливостей на рівень конкурентоспроможності галузі; економіко-статистичний та графічний методи використано при оцінці сучасного стану й тенденцій експорту риби в Україні; аналізу і синтезу – при обґрунтуванні висновків та розробці пропозицій стосовно розроблення програми імпортозаміщення рибної продукції та виявленні напрямів подальшого створення роздрібних торговельних асоціацій.

Результати дослідження та їх обговорення. Упродовж 2015 р. з України було експортовано 8,6 тис. т риби, рибної продукції та інших водних безхребетних на загальну суму 17,7 млн дол. США, що менше на 31,0 тис. т порівняно з 2014 р. (39,6 тис. т), та на 42,8 тис. т менше порівняно з 2013 р. (51,4 тис. т) (рис. 1).

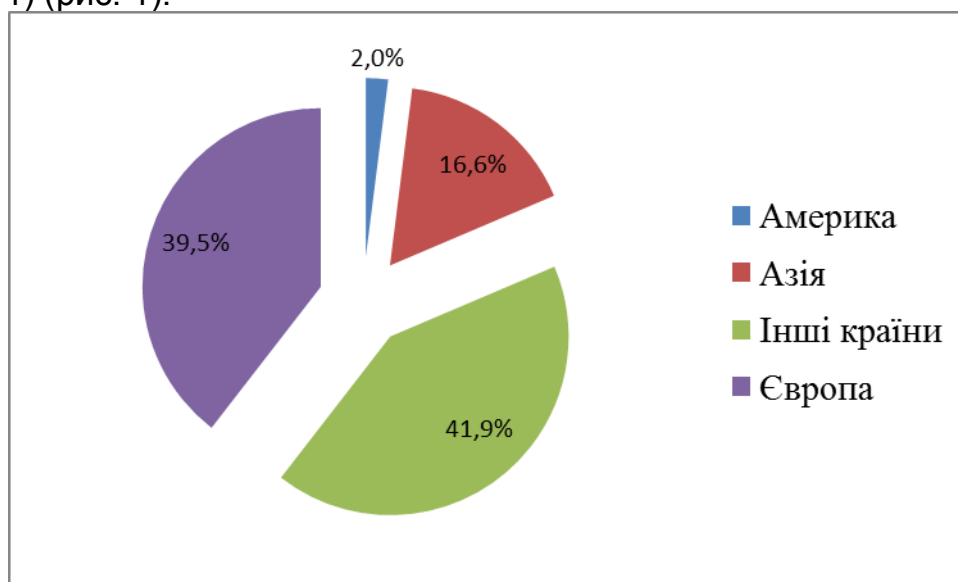

Рис. 1. Структура експорту риби Україною у 2015 році

Обсяг експорту філе та іншого м'яса риби у 2015 р. становив 1,8 млн дол. США. Найбільшим імпортером українського м'яса риби залишається Німеччина (на суму 4,7 млн дол. США). Експорт мороженої риби становив 247,2 тис. дол. (переважно в Латвію (57 т), Туркменістан (18 т), Молдову (49 т)). Це на 22,58 % менше, ніж у 2014 р. Свіжу та охолоджену рибу, а також рибні консерви Україна переважно експортує до Росії та Казахстану

безпосередньо з районів промислу. Обсяг експорту за всіма товарними групами у 2015 р. знизився (табл. 1).

1. Динаміка експорту за основними товарними групами рибної продукції до України у 2011-2015 роках

Товарна група	2011		2012		2013		2014		2015		2015/2014,	
	тис. т	тис. дол. США	тис. т	тис. дол. США	тис. т	тис. дол. США	тис. т	тис. дол. США	тис. т	тис. дол. США	%	
Риба і ракоподібні, молюски та інші водяні безхребетні	18,9	19,6	18,2	18,7	16,4	20,8	21,9	27,4	5,3	12,9	24,6	47,4
Риба свіжа або охолоджена крім рибного філе та іншого м'яса риб	18,1	15,7	15,4	13,3	13,6	11,7	20,2	17,2	2,6	2,2	13,1	12,9
Риба морожена, крім рибного філе та іншого м'яса	0,2	0,1	2,1	1,1	1,6	1,1	0,2	0,3	0,2	0,2	88,2	78,1
Філе рибне та інше м'ясо риб (включаючи фарш), свіже, охолоджене або морожене	0,3	2,9	0,5	3,7	0,7	6,6	1,1	8,7	1,8	8,1	156,5	92,2
Готова або консервована риба; ікра осетрових (чорна ікра) та її замінники, виготовлені з ікри інших риб	29,9	39,5	37,3	46,2	34,9	42,9	17,6	20,3	3,2	4,5	18,6	22,5
Разом	49,1	61,5	55,7	66,1	51,4	65,1	39,6	48,6	8,6	17,7	21,9	36,6

Експорт риби свіжої та охолодженої обсягом 2,4 тис. т вартістю 2062,9 тис. дол. США здійснено ЗАТ «СРДК» безпосередньо з району промислу (Атлантичний океан, район Гвінеї-Бісау). До Європи Україна експортує 98 т риби мороженої, крім рибного філе та іншого м'яса риб, на суму 92 тис. дол. США, риби свіжої або охолодженої крім рибного філе та іншого м'яса риби, – 0,4 т на суму 1,7 тис дол. США, філе рибне та інше м'ясо риб (включаючи

фарш), свіже, охолоджене або морожене – 1 864 т на суму 8 008 тис. дол. США, ракоподібні з панцерами або без панцерів, живі, свіжі, охолоджені, морожені, сушені, солоні або у розсолі – лише 260 т на суму 269 тис. дол. США.

У 2015 р. виробництво форелі становило 247 т. При цьому експорт форелі становив лише 5,5 т на загальну суму 62,9 тис. дол. США.

Важливою експортною позицією України є експорт філе прісноводного судака. При цьому обсяги експорту філе прісноводного судака (свіже, охолоджене або морожене) у 2011 р. становили 216,3 т, у 2013 р. – 752,6 т, у 2014 р. – 1392,5 т (табл. 2). Весь вироблений судак у обсязі 1392,5 т Україна експортує до Європи.

2. Експорт філе судака, тонн

Роки	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Експорт філе прісноводного судака (свіже, охолоджене або морожене)	182, 5	216, 3	477, 7	752, 6	1127, 3	1392, 5

Україна експортує до Німеччини 90% судака. Це становить 996,4 т на суму 4126,1 тис. дол. США. До Данії експорт судака становить 151,8 т на суму 624,3 тис. дол. США, до Литви – 110,6 т на суму 488,5 тис. дол. США, до Франції – 90,8 т на суму 561,5 тис. дол. США, до Польщі – 24,0 т на суму 159,6 тис. дол. США, до Нідерландів – 18,9 т на суму 58,1 тис. дол. США.

У 2015 р. показник експорту риби, рибної продукції та інших водних біоресурсів, зменшився на 80% порівняно з 2014 р. Це, перш за все, пов'язано з передачею в оренду суден, вилов з яких був спрямований на експорт, та заборонаю на ввезення рибних консервів до Росії. У свою чергу, у 2014 р. експорт теж зазнав скорочення на 23 % порівняно з 2013 р. і становив 39,6 тис. т на загальну суму 48,6 млн дол. США, тоді як у 2013 р. він дорівнював 51,4 тис. т на загальну суму 65,1 млн дол. США.

Падіння експортних показників пов'язане з втратою майже єдиного зовнішнього ринку збуту. Як свідчать дослідження, близько 80–85% усього експорту риби, рибної продукції та інших водних біоресурсів Україна постачала до Російської Федерації. З 29 липня 2014 р. Російська Федерація ввела заборону на ввезення рибних консервів, 75 % яких постачалося з України.

Падіння платоспроможного попиту через девальвацію гривні вплинуло на скорочення імпортного сегмента. Настав час для імпортозаміщення – насичення ринку свіжою, доступною за ціною рибою українського виробництва і відновлення втрачених позицій з експорту групи товарів «готова або консервована риба, ікра» (рис. 2).

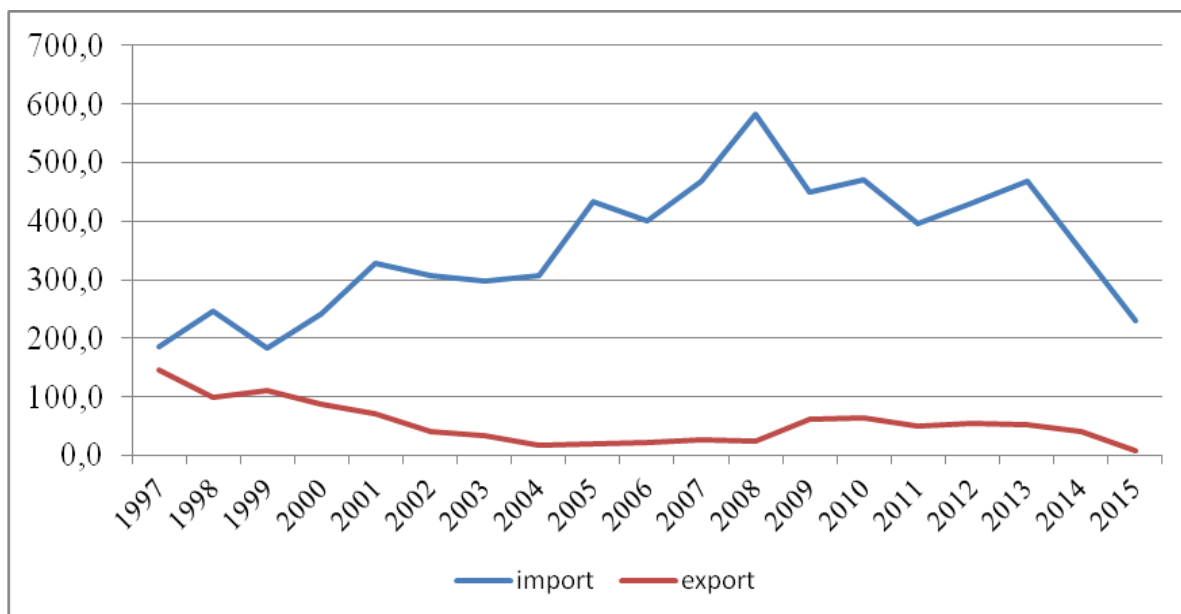

Рис. 2. Динаміка експорту та імпорту

Середню ціну на рибу та рибну продукцію наведено в табл. 3.

3. Середня ціна на рибу та рибну продукцію за період з 2014 до 2015 року, за 1 кг/дол. США

Товарна група	2014		2015		2015/2014, %	
	Експорт	Імпорт	Експорт	Імпорт	Експорт	Імпорт
Риба і ракоподібні, молюски та інші водяні безхребетні	1,25	1,93	2,41	1,38	192,7	71,3
Риба свіжа або охолоджена крім рибного філе та іншого м'яса риб	0,85	6,41	0,84	4,99	98,1	77,9
Риба морожена, крім рибного філе та іншого м'яса риб	1,31	1,57	1,16	1,09	88,5	69,3
Філе рибне та інше м'ясо риб (включаючи фарш), свіже, охолоджене або морожене	7,29	2,10	4,29	1,97	58,9	93,6
Готова або консервована риба; ікра осетрових (чорна ікра) та її замінники, виготовлені з ікри інших риб	1,15	2,18	1,40	1,72	121,4	78,9
Разом	1,23	1,97	2,05	1,42	166,8	72,0

В Україні є умови, щоб вирощувати камбалу, райдужну форель, сигові, каналний сом, окуня, севрюгу, веслоноса. Можна виробляти не лише традиційні види риби, але й ті, що зараз імпортуються. Серед них: дорада, сибас, тилапія. В Україні попит на продукцію аквакультури є одним із найменш реалізованих. Потенційна фактична ємність цього ринку в 600–650 тис. т може бути збільшена на 30–40% за рахунок інтенсивного розвитку аквакультури.

Висновки і перспективи. Таким чином, зазначене дослідження дало нам змогу встановити, що потрібно:

1. Розробити програму імпортозаміщення рибної продукції. В Україні немає сировинної бази оселедця, скумбрії, палтуса, сьомги, багатьох інших видів риби, затребуваних покупцем. В Україні є умови, щоб вирощувати камбалу, райдужну форель, сигові, каналний сом, окуня, севрюгу, веслоноса. Можна виробляти не лише традиційні види риби, але й дораду, сибаса, тилапію. Зокрема, на збільшення експортної виручки вплинуло зростання поставок до Іраку вітчизняного коропа, а в Білорусь – борошна з антарктичного криля.

2. З метою максимального наближення рибної продукції до районів споживання, доцільне створення суб'єктів господарювання локального рівня переважно невеликих за обсягом оптового обороту складів, для обслуговування потреб населення міських поселень і сільської місцевості як роздрібних торговельних асоціацій або великих роздрібних торговельних організацій.

3. Необхідно зосередити увагу на двох напрямках: будівництво мережі сучасних холодильників, переробних підприємств. Сьогодні потреба в сучасних холодильних складських потужностях становить близько 100 тис. т одночасного зберігання. Вилов риби в Україні має чітко виражений сезонний характер, тому для збільшення обсягів її виробництва необхідні потужності із заморожування й холодильного зберігання.

4. Вітчизняний сектор рибного господарства не є диверсифікованим як з огляду на видовий склад об'єктів, так і на ті продукти, що пропонуються на ринку, включаючи і європейський ринок риби. Потрібні інвестиції в нові об'єкти, а також розширення асортименту рибної продукції за рахунок позицій з нижчої цінової групи. Потрібно запровадити пакування, фасування готової продукції, напівфабрикатів з риби. Слід підвищувати якість виробництва окремих видів копченої риби з використанням соснової стружки, яка не містить смол, а не деревини. Слід інформувати вітчизняних виробників риби та рибної продукції про ринкову ситуацію, щоб вони могли використати її на свою користь і направляти вироблену конкурентоспроможну продукцію на експорт.

Список використаних джерел

1. Halwart M., Soto D., Arthur J. Cage aquaculture. Regional reviews and global overview. FAO Fisheries Technical Paper. № 498. Rome, FAO, 2010. 240 p.

2. Яркіна Н. Підвищення конкурентного потенціалу підприємств рибної галузі шляхом формування ефективного механізму управління рибним господарством / Н. Яркіна // Науково-практичні проблеми розвитку економічних систем : зб. наук. праць. – Хмельницький : ХНУ, 2013. – № 1. – С. 108–111.

3. Вдовенко Н. М. Регуляторна політика держави і механізми її реалізації в перспективних галузях економіки, пов'язаних із рибним господарством / Н. М. Вдовенко // Економіка розвитку. – 2014. – № 3 (71). – С. 9–14.

4. Vdovenko N. M. Mechanisms of regulatory policy application in agriculture / N. M. Vdovenko // Економічний часопис XXI. – 2015. – № 5–6. – С. 53–56.

References

1. Halwart, M., Soto, D., Arthur, J. (2010). Cage aquaculture. Regional reviews and global overview. FAO Fisheries Technical Paper. № 498. Rome, FAO, 240.

2. Yarkina, N. (2013). Pidvijenja konkurentnogo potenzialy pidpriemstv rubnoi galuzi shlahom formuvania efektyvnogo mehanizmu upravlinia rybnim gospodarstvom // Naukovo-praktichni problem rozvytky ekonomichnich system. Hmel'nyzkiy, 1, 108–111.

3. Vdovenko, N. M. (2014). Regulatorna polituka derjavy i mehanizmy ii realizazii v perspektivnych galuzach ekonomiku, povazanuch z rubnum gospodarstvom // Ekonomika rozvytky, 3 (71), 9–14.

4. Vdovenko, N. M. (2015). Mechanisms of regulatory policy application in agriculture // Ekonomichnyi chasopys XXI, 5–6, 53–56.

ВЛИЯНИЕ ЭКСПОРТНЫХ ВОЗМОЖНОСТЕЙ НА РОСТ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ РЫБНОГО ХОЗЯЙСТВА В УСЛОВИЯХ ЕВРОИНТЕГРАЦИИ

С. С. Шепелев

Аннотация. Проведена оценка современного состояния и тенденций экспорта рыбы в Украину. Дополнен существующий инструментарий анализа и синтеза процессов усиления экспортных возможностей в контексте повышения уровня конкурентоспособности рыбного хозяйства. Обоснованы выводы и разработаны предложения по разработке программы импортозамещения рыбной продукции, определены направления создания розничных торговых ассоциаций.

Ключевые слова: конкурентоспособность, аграрный сектор, экспорт, импорт, рыбное хозяйство, европейская интеграция, отрасль

THE EFFECT OF EXPORT FEATURES FOR THE FUNCTIONAL COMPETITIVENESS OF FISHERY IN THE CONDITIONS OF EUROINTEGRATION

S. S. Shepeliev

Abstract. The article assesses the current state and trends of fish exports in Ukraine. Existing tools for analyzing and synthesizing processes of strengthening export opportunities in the context of raising the level of competitiveness of the fisheries sector have been supplemented. The conclusions were substantiated and proposals were elaborated on the development of a program for the imports of fish products, the directions of creation of retail trade associations were determined.

Keywords: competitiveness, agrarian sector, export, import, fishery, European integration, industry